

ТЕОРЕТИКО–МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА*Ю.О. Комар, 5 курс**Науковий керівник – Р.К. Шурпенкова, к.е.н., доцент
Львівський інститут банківської справи УБС НБУ*

Стратегічний аналіз економічної безпеки підприємства розглядається як багаторівневе дослідження зовнішнього середовища та стратегічного потенціалу підприємства, їх взаємодії, для визначення стратегічної орієнтації, на основі якої формується стратегія розвитку системи безпеки, розробляється стратегічний план її забезпечення.

Зміст стратегічного аналізу економічної безпеки підприємства відображається у використанні специфічних методів і прийомів, що дозволяють діагностувати потенційні та існуючі загрози підприємства, виявити можливості підприємства у посиленні економічної безпеки.

Об'єктом стратегічного аналізу економічної безпеки виступає підприємство в цілому як відкрита управлінська система, а також форми та види його діяльності. Стратегічний аналіз допомагає створити систему основних індикаторів довгострокового розвитку організації, відповідно до яких розробляються складові економічної безпеки.

Більшість зарубіжних вчених визначають стратегічний аналіз як попередній етап стратегічного вибору, що включає аналіз зовнішнього та внутрішнього середовищ [1; 3; 4]. Погоджуємося з такою точкою зору, однак розглядаємо його як такий, що завершується оцінкою як загроз, так і рівня забезпечення економічної безпеки, на основі чого розробляють альтернативи можливих стратегій.

Стратегічний аналіз економічної безпеки підприємства як складова процесу стратегічного управління передбачає проходження трьох основних етапів.

На першому етапі відбувається постановка мети й завдань стратегічного аналізу, визначаються основні критерії (індикатори) оцінки. Економічна безпека, що виступає об'єктом стратегічного аналізу, є багатоаспектною та комплексною категорією, включаючи внутрішні та зовнішні складові. До перших відносять фінансову, інтелектуальну, кадрову, технологічну, правову, екологічну та силову безпеки, до других, ринкову та інформаційну безпеку.

Оскільки економічна безпека підприємства включає ряд підсистем, доцільним є проведення аналізу за кожною складовою. Відповідно, необхідна деталізована система показників, що вимагає належного інформаційного забезпечення.

Інформаційне забезпечення стратегічного аналізу економічної безпеки підприємства передбачає збір, перевірку, систематизацію та обробку даних про зовнішнє та внутрішнє середовище підприємства. Одночасно виявляється сила впливу кожного фактору на рівень економічної безпеки та прогноуються наслідки можливих загроз.

Інформаційна база аналізу формується за допомогою цільового підбору даних, яка надходить з численних джерел і є процесом перетворення сукупності даних в стратегічну інформацію на основі їх аналітичної обробки та пристосування для використання в управлінні економічною безпекою підприємства.

На другому етапі відбувається аналіз загроз внутрішнього та зовнішнього середовища економічній безпеці підприємства. Важливою складовою даного етапу є методичне забезпечення стратегічного аналізу економічної безпеки, що передбачає вибір методів і прийомів, які відповідають його цілям та завданням.

Методика стратегічного аналізу передбачає застосування різноманітних методів і прийомів: дискримінантного, кластерного, компонентного, факторного, регресійного, порівняльного, портфельного, сценаріїв розвитку, стратегічних позицій бізнесу (моделі BCG, GE/McKinsey та інші), часових рядів, імітаційного моделювання, експертних оцінок, теорії масового обслуговування, сітьового аналізу, функціонально – вартісного аналізу, SWOT–аналізу тощо [2, с. 40].

В цілому усі методи стратегічного аналізу можна поділити на 3 групи залежно від приналежності й походження їх з інших наук:

1. Статистичні (статистичне спостереження, абсолютні та відносні величини, середні величини, ряди динаміки, балансовий, групування, графічний, порівняння, індексний, ланцюгових підстановок, абсолютних різниць, відносних різниць, інтегральний, диференційний, логарифмування та ін.);

2. Економіко–математичні (системний аналіз, імітація, моделювання, ділові ігри, математичне програмування, математичний аналіз, дослідження операцій, математична теорія оптимальних процесів, методи експертних оцінок та мозкового штурму та ін.);

3. Спеціальні методи, що використовуються лише в стратегічному аналізі (STEP–аналіз; SWOT–аналіз; SPACE–аналіз; метод аналізу LOTS; PIMS–аналіз; вивчення профілю об'єкта, матричні методи портфельного аналізу та ін.).

Використання певних прийомів або їх сукупності в процесі діагностики економічної безпеки та рівня зовнішніх загроз залежить від призначення дослідження: ситуаційний аналіз, прогнозування, розробка стратегічних альтернатив, обґрунтування стратегії, стратегічне планування, прийняття рішень, а також від ступеня повноти й охоплення аналізу.

Крім того, різняться методи стратегічного аналізу залежно від об'єктів діагностики. Оскільки в основі стратегічного аналізу лежить вивчення зовнішнього середовища в розрізі макро– й мікро–оточення, а також внутрішнього середовища підприємства (його стратегічного потенціалу) з метою визначення стратегічних альтернатив забезпечення економічної безпеки, необхідно виокремити ті методичні прийоми, які використовуються при дослідженні кожного з цих напрямків.

За результатами аналізу внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства здійснюється оцінка стратегічних альтернатив, обґрунтовується система стратегій забезпечення економічної безпеки та розробляється проект рішень, що теж передбачає використання методичних прийомів стратегічного аналізу.

Так, на етапі планування стратегії найбільш доцільним є застосування методів варіантного аналізу, методів творчого мислення і експертних оцінок, методів формування господарського портфеля. В процесі аналізу стратегії та прийняття стратегічних рішень використовують методи імітаційного моделювання, теорію ігор, теорію масового обслуговування, методи сітьового аналізу, методи експертних оцінок, методи функціонально–вартісного аналізу.

На третьому етапі здійснення стратегічного аналізу проводиться оцінка рівня загроз економічній безпеці підприємства з погляду аналізу макро– та мікросередовища. Зібравши максимальну інформацію про фактори зовнішнього середовища, її оцінюють і визначають загрози та можливості. Важливо не лише визначити загрози, а й оцінити їх з точки зору важливості та ступе-

ня впливу на економічну безпеку підприємства. Доцільно використовувати матрицю загроз, що дозволяє поділити загрози за ступенем можливих наслідків для першочергового використання у стратегіях забезпечення економічної безпеки.

На основі аналізу стратегічного потенціалу проводиться оцінка досягнутого рівня економічної безпеки підприємства, визначаються сильні та слабкі сторони.

Завершальний етап стратегічного аналізу передбачає обґрунтування стратегічних альтернативи забезпечення економічної безпеки підприємства, що в залежності від результатів діагностики можуть передбачати:

- 1) стратегії, що попереджують можливі загрози;
- 2) стратегії, що усувають існуючі загрози;
- 3) стратегії, що відновлюють рівень економічної безпеки.

Отже, стратегічний аналіз економічної безпеки підприємства є комплексним, багаторівневим дослідженням зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, що дозволяє визначити стратегічні орієнтації, на основі якої формується стратегія розвитку системи безпеки, розробляється стратегічний план її забезпечення.

Стратегічний аналіз економічної безпеки проходить підготовчий, аналітичний та заключний етапи. При цьому використовується низка специфічних методів і прийомів, що дозволяють діагностувати потенційні та існуючі загрози підприємства, виявити можливості підприємства у посиленні економічної безпеки.

Список використаної літератури

1. Ансофф И. Стратегический менеджмент. Классическое издание / Ансофф И. – М., 2009. – 344 с.
2. Стратегічний аналіз : навч. посіб. / Г.М. Давидов, В.М. Малахова, О.А. Магопечь та ін. – К.: Знання, 2011. – 389 с.
3. Томпсон А. А. Стратегический менеджмент: искусство разработки и реализации стратеги : [учебник для вузов] / А. А. Томпсон, А. Дж. Стрикленд; [пер. с англ.] – М. : Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. – 576 с.
4. Betz, F. Strategic Business Models // Engineering Management Journal. – 2002. – Vol. 14, No. 1.–P. 24–34.